

Peygambersiz Hayat Anlamsız Olurdu -XIV-

Ali Mermer · 27.05.2020 · Kainat ve İnsan

Hadis ve Sünnet Farklılığı

Bir önceki yazıda, Yaraticının mesajının uygulama örnekleri demek olan Elçi'nin söz ve davranışlarının, mesaja muhatap olanlar açısından olmazsa olmaz niteliğinde önem taşıdığına anlaşıldığını ifade etmiş, bu amaçla onun yakın arkadaşlarının bunları hayatlarında uyguladıktan başka sözel olarak muhafaza ettiklerini, daha sonra bunların yazıya geçirildiğini belirtmiş, ardından nakilcilerin bütün hayat serüvenlerini araştıran çalışmalar yapıldığını, 'hadis usulü' diye anılan bir disiplinin geliştiğini işaretlemiştik. Denilebilir ki, ilk üç asırda hem nakilcilerin güvenilir olanları ve olmayanları hem nakillerin sağlıklı ve zayıf olanları tespit edilmiş, nakiller çeşitli kategorilere ayrılmış, ortaya geniş ve zengin bir miras çıkmış, böylece "uygulama örneklerinin" sonraki nesillere ulaşması adına çok önemli kaynaklar ortaya konulmuş ve uzmanlıklar geliştirilmiştir. Bu çerçevede yine önceki yazıda eğer uzmanlık alanımız değil ise, hadis nakillerinden fıkha dair kural çıkarmaya kalkmak haddini bilmezliktir, diye eklemiştik.

Hadis nakilleri, vahyin genel prensipleri ile bakıldığında kolayca fark edilebilecek bölgesel nitelikli bazı istisnalar dışında genellikle evrenseldir. Diğer bir ifadeyle bunlar Elçinin hayatında karşılaştığı özel durumlarla ilgili ve fakat evrensel kurallar taşıyan uygulamaları içerir. Aynı Elçinin kendisine Yaraticının emanet ettiği mesajı hem aktarmak ve hem de onları uygulamaya koymak görevini yerine getirirken takındığı genel tavırlar yok mudur? Bu tavırların inananlar toplumunda bir izine rastlamak mümkün değil midir?

Dikkatimizden kaçırmamamız gereken bir konu şudur:

Elçinin, Kur'an mesajını uygulamakla görevli olduğunu ve bu uygulamanın alan ve kapsamını konuşmuştuk. Böyle bir görevi yaparken Elçi, kendi şahsi kanaatini veya bilgisini değil de Kur'an'ın rehberliğinde yaşanması gereken hayatın ana çizgilerini biz insanlara yansıtır ve bunlar çevresindekiler tarafından gözlenip aktarılır. Hadis nakli bir olay hakkındaki tavrı veya konuşmanın bir parçasını içerirken, dikkatli bir hadis uzmanı bu tavrın dayandığı ana prensipleri, evrensel kuralları görür ya da görmesi gerekir. Uzmanların uzmanlık alanına göre de bu gözlemlemenin alanı değişir.

Pratikte uygulanacak bir fıkıh kuralı, uzmanları tarafından bir veya birkaç hadis metninden faydalanarak Elçinin tüm hayatı boyunca takip ettiği çizgi doğrultusunda tespit edilmeye çalışılır. Bu gayretin bir uzantısı Elçinin genel davranış prensiplerinin izlerini göstermesidir. İşte bu izler bizi hadis metninden öte, Elçinin davranış prensipleri olan ve “sünnet” denen konuya ulaştırır. Yani sünnet “Elçinin, kendisine emanet edilen Yaraticının mesajına göre hayat prensipleri dizisi” demektir. Belki gereksiz olabilir ama yine de söyleyip geçmekte fayda var. Genel kültürde ifadesini bulan ve fıkıh kurallarının içinde bir kategori olan “farz, vacip, sünnet...” gibi kelimeler dizisindeki veya erkek çocukların sünnet olmalarında kullanılan “sünnet” kelimesinden bahsetmediğimiz açıktır.

Bu gayretin bir uzantısı Elçinin genel davranış prensiplerinin izlerini göstermesidir. İşte bu izler bizi hadis metninden öte, Elçinin davranış prensipleri olan ve “sünnet” denen konuya ulaştırır. Yani sünnet “Elçinin, kendisine emanet edilen Yaraticının mesajına göre hayat prensipleri dizisi” demektir.

Sünnet kavramının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacak bazı örnekler verelim: Mesela, varlık aleminin bir Yaraticısının olduğunu teslim etmek, Elçinin hiçbir zaman bu konuda taviz vermemesi bir sünnettir. O Yaraticının sonsuz özelliklerine (esmasına) güvenerek yaşamak bir sünnettir. Ahiret diye bilinen ölümden sonra tekrar yepyeni bir varlık alemine getirilmemiz gerektiği ve mutlaka getirileceğimize tam tatmin olmuş bir şekilde bu dünya hayatını yaşamak, bu hayatın bir eğitim, öğretim, hazırlık yeri olduğunu bilerek insanın tercihlerini yapması sünnettir. Yaraticının sonsuz güç, hikmet ve güzellik tecellileri karşısında Ona hamd ve tesbihte bulunmak sünnettir. Yine Yaraticının sayıya gelmez nimetleri karşısında Ona teşekkürde bulunmak sünnettir. İnsan olarak arzu ve isteklerimizi Ona ileterek Ondan talepte bulunmak sünnettir...

Ayrıca, diğer bir alanda örnek verecek olursak, bir adamın Elçinin yanına gelerek, “hicret etmek üzere seninle anlaşmaya geldim. Annemi ve babamı da ağılıyor olarak bıraktım” demesi karşısında, Elçinin, “Geri dön onları ağlattığın gibi güldür” (Nesâî, “Bey’at”, 10) demesinden, insanların anne-babalarının hukukunu gözetmelerinin çok önemli olduğu gibi genel bir prensip çıkarmak mümkündür.

Bir başka örnek olarak, sıklıkla nakledilen şu

hadis metnini duymuşsunuzdur: “Namazı benden gördüğünüz gibi kılın” (Buharî, “Ezân”, 18). Ama ben namazı kılarken Elçiyi görmüyorum ki, ne yapmalıyım? Bu nakilden iki ayrı genel prensip çıkarmak mümkün. Birincisi, bu ibadetin yerine getiriliş biçimini Elçiyi görenleri görenlerden ve onları görenlerden bana kadar gelmiş yaşanan örneklerinden öğrenmeliyim. Değişik uygulamalarla karşılaşsam, demek ki Elçi değişik uygulama yapmış ki değişik uygulama örnekleri bana kadar ulaşmış anlamına geliyor, derim. Bu hadis naklinden çıkaracağım diğer bir genel prensip de, ben de başkalarına belli bir namaz kılma eğitimi vermek yerine, kendim namaz kılarak başkalarının benim uygulamama bakarak namazın uygulanma şeklini öğrenmelerine imkan verecek bir hayat tarzı takip etmem gerektiğidir. Böylece Elçinin hayatındaki ana çizgiden ve yapılan hadis nakillerinden faydalanarak bu çeşit “sünnet’ler öğrenebilirim.

Özetlersem, hadis nakilleri çok kıymetlidir. Uzmanlarının elinde olmazsa olmaz bir malzemedir. Fıkıh kurallarının çıkarılıp uygulanmasında Kur’an’dan sonra en önemli kaynaktır. Sünnet çıkarımları için de, hadis nakilleri Kur’an’ın temel prensiplerinin süzgecinden geçirilerek değerlendirilmesi gereken olmazsa olmaz bir kaynaktır.

Şimdi bu çağda yaşayan bir insan olarak benim görevim, sünnet yaşam tarzının fıkıh kurallarına dair olan kısmını uzmanların hazırladıkları kaynaklardan veya uzmanı bildiğim kişilere sorup öğrenmek olurken, Elçinin evrensel kurallar içeren hayat uygulamasını öğrenmek için mutlaka bana bir imkan hazırlanması Yaratıcının hikmetinin gereğidir.

Nesiller boyunca hem Kur’an ile ve hem de Elçinin evrensel kurallar içeren uygulamaları ile kendilerini eğitmiş olan kişiler bulunmazsa, Kur’an ve Elçinin sünneti evrenselliğini kaybeder. Bu da Yaratıcının hikmetine aykırı bir durum olurdu. Ki, böyle bir sonuç yaratılışının maksadı ile çelişir. Önemli bir görevim bu kişileri aramak olmalıdır.

Şimdi bu çağda yaşayan bir insan olarak benim görevim, sünnet yaşam tarzının fıkıh kurallarına dair olan kısmını uzmanların hazırladıkları kaynaklardan veya uzmanı bildiğim kişilere sorup öğrenmek olurken, Elçinin evrensel kurallar içeren hayat uygulamasını öğrenmek için

mutlaka bana bir imkan hazırlanması Yaratıcının hikmetinin gereğidir. Bu son nokta daha önce konuşulmuştu, hatırlarsınız.

Konumuzun bazı uzantıları daha var. Düşünce yolculuğumuza devam edelim.